Rapport

2010:20

Sammanställningsrapport av projektet fritidsdykning

Konsument verket • KO

Sammanställningsrapport av projektet fritidsdykning

Rapport 2010:20
Konsumentverket 2010

Sammanfattning

Med anledning av de dykolyckor med dödlig utgång som inträffat i samband med fritidsdykning påbörjade Konsumentverket under 2007 ett projekt för att förbättra säkerheten. Projektet har bestått av olika delar som kan sammanfattas i följande punkter.

- Marknadskontroller och tillsynsbesök hos dykföretag
- Samarbete och återkommande branschmöten med företrädare från dykbranschen och med andra myndigheter
- Branschförhandlingar och framtagande av Konsumentverkets rekommendationer för säkra dyktjänster inom fritidsdykning
- Framtagande av information till konsumenter som ska börja dyka.
- Nordiskt möte och samarbete

Arbetet har ställts samman och dokumenterats i form av rapporter, skrivelser, minnesanteckningar och tryckt informationsmaterial. En redovisning av arbetet finns i denna rapport.

Innehållsförteckning

Sammanfattning 3
Innehållsförteckning 4
Inledning och bakgrund 5
Syfte 6
Mål 6
Genomförande 6
Marknadskontroll 2007 6
Marknadskontroll 2008 7
Nordiskt möte dyksäkerhet 7
Möte med rikspolisstyrelsen 8
Utbildningsdag i systematiskt säkerhetsarbete 8
Branschöverenskommelse säkerhet vid fritidsdykning 8
Framtagande av konsumentinformation – Dyk säkert 9
Resultat och diskussion 10
Bilagor 11

Inledning och bakgrund

Konsumentverket ansvarar för tillsynen av säkerheten vid fritidsdykning. Mot bakgrund av de dödsolyckor som inträffat inom fritidsdykning påbörjade Konsumentverket 2007 ett flerårigt arbete med syfte att förbättra säkerheten när de gäller tjänster som erbjuds konsumenter i form av dykutbildningar och dykutfärder.

I genomsnitt inträffar cirka 4 dödsolyckor årligen. Konsumentverket har sett allvarligt på att även elever förolyckats i samband med att de genomgått en dykutbildning. Mörkertalet när det gäller incidenter är stort och statistiken från dykolyckor är bristfällig. Den incidentrapportering som finns idag är frivillig.

Projektet inleddes med diskussioner med dykbranschen i början av 2007. Då framkom behovet att förbättra säkerheten genom att anpassa dykutbildningen efter svenska dykförhållanden och genom tydligare riktlinjer för egenkontrollen hos leverantörer av dyktjänster.

Konsumentverket har samarbetat med andra myndigheter och företrädare från dykbranschen i detta projekt. Samarbetet har bland annat skett med tillverkare av dykutrustning men framförallt med företrädarna för de största utbildningsorganisationerna inom fritidsdykning i Sverige, SSDF[1] och PADI[2]. Myndigheter som deltagit är Polisen, Försvarsmaktens dykeri och navalmedicinska centrum (DNC), Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Transportstyrelsen/Sjösäkerhetsrådet ochArbetsmiljöverket.

Enligt produktsäkerhetslagen (PSL) ska varor och tjänster som näringsidkare erbjuder till konsumenter vara säkra. För att bedöma om säkerhetskravet är uppfyllt använder sig Konsumentverket bland annat av de säkerhetskrav som tas upp i svenska standarder, rekommendationer inom EU och god sed inom området. Inom fritidsdykning finns ett antal standarder som tar upp säkerhetskrav vid dykutbildning samt övriga dyktjänster som dykutfärder. Mot bakgrund av att elever omkommit i samband med utbildning årligen mellan 2003-2009 gjorde Konsumentverket bedömningen att dessa standarder behövde förtydligas och anpassas efter svenska dykförhållanden.

Målet med Konsumentverket arbete har varit att tillsammans med dykbranschen ta fram riktlinjer och rekommendationer för tjänsteföretag inom säkerheten för fritidsdykning i Sverige.

I denna rapport har Konsumentverket sammanställt arbetet med dyksäkerhet och delprojekten som genomfördes mellan 2007-2010.

---

[1] SSDF; Svenska Sportdykarförbundet
[2] PADI; Professional Association of Diving Instructors

Syfte

Syftet med denna rapport är att göra en sammanställning av det arbete som Konsumentverket lagt ned mellan 2007- 2010 inom området säkerheten för fritidsdykning i Sverige.

Mål

Målet med arbetet inom området fritidsdykning har varit att:

- minska antalet olyckor, framförallt de med dödlig utgång
- tillsammans med företrädare från dykbranschen nå en branschöverenskommelse och en gemensam riktlinje för säkra dyktjänster
- påbörja samarbetet med övriga nordiska länder
- ta fram en konsumentinformation

Genomförande

I samband med de dödsolyckor som inträffat under dykutbildningar bestämde Konsumentverket sig för att starta upp ett flerårigt projekt för att förbättra säkerheten vid fritidsdykning och särskilt då säkerheten i samband med de dyktjänster som erbjuds konsumenter.

Projektet inleddes med ett branschmöte den 19 mars 2007. På mötet deltog bland annat representanter från andra berörda myndigheter samt representanter från utbildningsorganisationer och tillverkare av dykutrustning. Syftet med mötet var i första hand att informera om Konsumentverkets roll och om det kommande projektet inom dyksäkerhet.

Marknadskontroll 2007

Under hösten 2007 genomfördes den första marknadskontrollen med inriktning mot dykluft. 20 inspektioner genomfördes på dykföretag. I samband med inspektionerna kontrollerades företagens rutiner för luftfyllning och skötsel av kompressorn. Luftprover som togs vid inspektionerna analyserades med avseende på de säkerhetskrav som finns i standarden för dykluft [3]. Resultatet av marknadskontrollen har sammanställts i Konsumentverkets rapport 2007:16, se bilaga 1. Rapporten har även översatts till engelska, se bilaga 2.

Dykbranschen informerades av resultatet av marknadskontrollen på ett branschmöte den 5 januari 2008.

[3] SS EN 12021 Andningsskydd - Komprimerad luft för andningsapparater

Marknadskontroll 2008

Under försommaren 2008 inträffade på kort tid tre dykolyckor med dödlig utgång. Två av olyckorna skedde i samband med arrangerade dykutfärder och en i samband med dykutbildning. Med anledning av det inträffade inriktades marknadskontrollen hösten 2008 på kontroll av det förebyggande säkerhetsarbetet på varje enskilt dykföretag.

Ett problem i samband med de inträffade olyckorna var att ingen av de företag som varit inblandade hade underrättat Konsumentverket om olyckorna eller om vilka åtgärder man vidtagit för att förebygga och för att förhindra ytterligare personskador. Enligt produktsäkerhetslagen har näringsidkaren en skyldighet att omedelbart underrätta tillsynsmyndigheten. Näringsidkare har dålig kunskap om sina skyldigheter enligt produktsäkerhetslagen. Med anledning av detta valde Konsumentverket att lägga ut information om underrättelseskyldigheten via ett dykforum på webben www.dykarna.nu.

Hösten 2008 inspekterades 14 dykföretag och två dykklubbar. Förutom säkerhetsrutiner kontrollerades även CE-märkning och certifikat på dykregulatorer. Resultatet av marknadskontrollen finns sammanställt i Konsumentverkets rapport 2009:1, se bilaga 3. Rapporten är översatt till engelska, bilaga4.

Nordiskt möte dyksäkerhet

Dykförhållanden skiljer sig inom olika delar av världen. I svenska och nordiska vatten är vattnet ofta kyligt och sikten på många håll begränsad. De utbildningsmanualer och de standarder som finns är enligt Konsumentverkets bedömning inte anpassade efter svenska förhållanden. För att få synpunkter från tillsynsmyndigheterna i övriga nordiska länderna bjöd Konsumentverket in till ett nordiskt samrådsmöte den 16 april 2009. På mötet deltog tillsynsmyndigheter från Finland, Norge och Danmark. Island lämnade återbud.

Tillbud och dödsolyckor inom fritidsdykning förekommer i alla nordiska länder. Skillnaden mot Sverige är att olyckorna inte har skett i samband med dykutbildning. Både Finland och Norge har dessutom tagit fram rekommendationer som täcker in alla fritidstjänster som erbjuds konsumenter. I Finland har man tagit fram säkerhetsanvisningar för konsumenttjänster [4] och i Norge täcks dyktjänster in av en internkontrollföreskrift[5].

[4] www.tukes.fi/sv ; Se ”Anvisningar för främjande av säkerheten för kringaktiviteter”
[5] www.dsb.no ; Se ”Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter” (Internkontrollforskriften)

Möte med rikspolisstyrelsen

I maj 2009 träffades Konsumentverket och Rikspolisstyrelsen för att diskutera ett förbättrat samarbetet mellan myndigheterna. En anledning var bland annat de problem, i samband med dykolyckor, som Konsumentverket haft att få information och kännedom från det polisdistrikt som har hand om utredningen. Informationen fås istället ofta via medias rapportering.

På mötet konstaterades att anledningen kan vara att inte alla av polisens utredare har kännedom om Konsumentverkets uppgift som tillsynsmyndighet. Det är dessutom förundersökningsledaren i varje enskilt fall som beslutar om vilka åtgärder som vidtas.

För att öka polisens kunskap om Konsumentverkets roll som tillsynsmyndighet diskuterades möjligheten till artiklar i tidningarna Svensk Polis och Kriminalteknik samt på polisens intranät. Det finns även en fälthandbok som kan innehålla något om rutinerna vid dykolyckor. Polisen håller också på att ta fram ett nytt avrapporteringsstöd där det skulle kunna läggas in instruktioner om vilka myndigheter som måste meddelas om en dykolycka inträffat.

Utbildningsdag i systematiskt säkerhetsarbete

För att skapa en förståelse för det förebyggande säkerhetsarbetet bjöd Konsumentverket i april 2009 in ett antal representanter från dykbranschen till en utbildningsdag i systematiskt säkerhetsarbete. Sex dykföretag, två dykklubbar och representanter från SSDF och PADI deltog i utbildningen. Utbildningsmaterialet[6] som användes finns utlagt på www.konsumentverket.se och kan användas av alla näringsidkare som levererar tjänster inom friluftssektorn.

Branschöverenskommelse säkerhet vid fritidsdykning

Konsumentverkets slutsats efter marknadskontrollerna var att säkerheten inom fritidsdykningen ytterligare behövde förbättras. I februari 2009 bjöd Konsumentverket därför in dykbranschen på ytterligare ett möte för att diskutera resultatet av marknadskontrollerna och för att diskutera det fortsatta arbetet.

På mötet redovisade Svenska sportdykarförbundet resultatet av arbetet de lagt ned tillsammans med övriga utbildningsorganisationer att granska dykolyckor med dödlig utgång de senaste 25 åren. De förebyggande åtgärder utbildnings-organisationerna föreslog för att förbättra säkerheten var att under utbildning

[6] Säkrare friluftstjänster - utbildningsmaterial som består av en elevhandledning, lärarhandledning, mall för riskanalys och en mall för en säkerhetsplan.

låta eleverna träna mer på att lösgöra vikter och att minska antalet elever per instruktör.

Konsumentverket beslöt att gå vidare och att arbeta för att nå en skriftlig överenskommelse med företrädare från dykbranschen där bland annat följande punkter skulle ingå:

- Tydliggörande av begreppet ”säker övervakning av elever”, speciellt under de förhållanden som råder i svenska vatten där sikten är begränsad.
- Kompletterande övningar som bör göras eller ökade repetitioner av vissa övningar i syfte att förbättra säkerheten.
- Omfattning av egenkontrollen hos dykföretag (skriftliga rutiner och dokumentation av kontroller som görs)
- Tydliggörande av krav på förkunskaper som ställs när en certifierad dykare planerar att delta i en dyktjänst, t ex en fortsättningskurs eller en dykutfärd.
- Utformning av skriftlig säkerhetsinformation i samband med dyktjänster.

I september 2009 inleddes förhandlingarna för att nå en branschöverens-kommelse som Konsumentverket och branschen kunde enas om. På mötena deltog representanter från SSDF och PADI Nordic. I slutet av 2009 enades parterna. Överenskommelsen undertecknades av SSDF och Konsumentverket i början av 2010, se bilaga 5. PADI Nordic valde att inte underteckna dokumentet.

Överenskommelsen har översatts till engelska(bilaga 8). En inbjudan har även gått ut till andra utbildningsorganisationer inom fritidsdykning att ansluta sig till överenskommelsen, bilaga 7.

- Överenskommelsen publicerades på Konsumentverkets hemsida som Konsumentverkets rekommendationer för säkra dyktjänster i maj 2010.

Framtagande av konsumentinformation – Dyk säkert

Samtidigt med att Konsumentverket gick ut med sina rekommendationer för säkra dyktjänster tog verket fram informationsmaterial som vänder sig till konsumenter som ska börja dyka. Underlaget utarbetades av Konsumentverket. Synpunkter och kommentarer på innehållet har hämtats in från ett antal företrädare från dykbranschen. Ansvarig utgivare av informationen är Konsumentverket i samarbete med SSDF och Transportstyrelsen/sjösäkerhetsrådet. Information består av en tryckt informationsbroschyr och ett antal artiklar på www.konsumentverket.se där även broschyren kan beställas, se bilaga 8.

Distribution av broschyren har skett i samarbete med SSDF:s dykklubbar och konsumentvägledare i kommunerna. Målsättningen har varit att foldern ska finnas i kommunernas badhus och bibliotek. Informationsbroschyren har även distribuerats via PADI Nordic till samtliga PADI-anslutna dykföretag. Konsumentverket planerar att under hösten 2010 skicka med broschyren som en bilaga till tidningen Dyk.

Resultat och diskussion

Projektet inom fritidsdykning har bland annat resulterat i ett nära och givande samarbete med företrädare från dykbranschen och med andra myndigheter. Konsumentverket har genom branschöverenskommelsen som tecknats med Svenska sportdykarförbundet tagit fram rekommendationer för säker fritidsdykning.

I det kommande arbetet är det viktigt att det sker en regelbunden uppföljning av hur dykföretagen och dykklubbarna anpassat sig till rekommendationerna.

Bilagor

Bilagorna bifogas inte i denna sammanställningsrapport. De finns utlagda på www.konsumentverket.se

1. Rapport 2007:16. Marknadskontroll av dykluft inom fritidsdykning
2. Rapport 2007:16. Market surveillance of diving air services for recreational diving
3. Rapport 2009:1. Marknadskontroll säkerhet vid fritidsdykning
4. Rapport 2009:1. Safety within recreational diving
5. Överenskommelse beträffande säkerheten vid fritidsdykning
6. Agreement regarding safety within recreational diving
7. Inbjudan till utbildningsorganisationer inom fritidsdykning
8. Informationsbroschyr ” Dyk säkert”

Konsumentverket
Box 48
651 02 Karlstad

Telefon: 0771-42 33 00
Webbplats: www.konsumentverket.se
E-post: konsumentverket@konsumentverket.se